

Elisabeth DOMAN

Israel este în același timp o țară antică și o țară nouă, de dimensiuni reduse cu o populație eterogenă, foarte activă din punct de vedere cultural. Patru mii de ani de patrimoniu evreiesc, mai mult de un secol de sionism, și 58 de ani ca stat modern au contribuit la elaborarea unei culturi cu identitate proprie, dar care păstrează caracterele unice ale contribuției a 70 de comunități diferite.

În această societate, care a luat naștere în marea ei majoritate din emigranți, expresia creatoare a Israelului a integrat diverse influențe culturale și sociale, amestecând tradiția cu inovația și aspirând să își găsească o cale proprie, între particularul israelian și Universal.

În oricare țară, o retrospectivă culturală a ultimilor 50 de ani ar arăta schimbări considerabile - fără nici un dubiu, un salt cantitativ - ca în orice alți 50 de ani de istorie. În Israel acest lucru este mai pregnant din cauza unor serii de evenimente excepționale care au exercitat și continuă să exercite un impact asupra naturii și caracterului cultural ale acestei tinere națiuni... împovărate de ani.

Înainte Independenței, Israelul a avut o viață culturală intensă, în ciuda numărului redus de locuitori. Literatura era înfloritoare, poetul național Haim Bialik și scriitorul Shmuel Yossef Agnon (care în 1966 a primit unicul premiu Nobel pentru literatură decernat unui scriitor israelitean) fiind exemple în acest sens.

Scriitorii generației care a urmat Independenței au fost în majoritate născuți în Israel, membri ai kibutzurilor și ai Palmach-ului (unități de șoc ale armatei Hagana, înființată înainte Războiului de Independență - nici o legătură cu actuala armată israeliană), de unde și numele lor de "generația Războiului de Independență" sau "generația Palmach-ului". Printre acești scriitori, care au luptat ei înșiși în Războiul de Independență și au intrat în pantheonul literaturii israeliene, se numără : S.Yizhar, Haim Gouri, Hanoch Bar Tov, Benjamin Tammouz, Aharon Megged, Yoram Kaniouk, Igal Mossinsohn, Moshe Shamir și poezii Yehouda Amichai, Natan Alterman și Ouri Zvi Grinberg. O parte dintre ei, activi și astăzi, au adoptat deseori aerul eroic al epocii și au dat tonul artistic și în alte domenii, putând fi considerați ca punctul de plecare al activității culturale ebraice contemporane.

Valorile apărute de kibutz nu au rezistat, însă, expansiunii rapide a noii societăți. Cuvântul "noi" începe să facă loc cuvântului "eu", eroul este înlocuit de antieroul unei alte realități. Scriitorul Moshe Shamir se folosește de personaje istorice pentru a-și exprima decepția pe care o simte față de un stat în care corupția și decadența socială nu sunt absente (*Un rege din carne și sânge, Mielul săracului*).

Evoluția spre o literatură mai individualistă, mai personală, este evidentă, începând din anii 50 - 60, și la alți autori ai "generației Războiului de Independență", precum și la ciracii lor, numiți "generația statului" sau "noul val".

Scriitori mai tineri, ca David Grossman, Yeshayahu Koren, Meir Shalev și Haim Beer încep să exercite o influență majoră pe scena literară a țării și sunt publicați și în străinătate. Prezența femeilor, a căror voce s-a făcut prea puțin auzită în primii ani de independență, constituie un fenomen literar important. Pot fi citate aici scriitoarele Shoulamit Hareven, Amalia Kahana-Carmon, Shoulamit Lapid, Yehoudit Hendel, Savyon Leibrecht, Nava Semel, Nurit Zarchi, Batya Gour și poetele Dahlia Ravikovich și Yona Wallach.

O altă generație de scriitori a apărut astăzi în Israel, de natură foarte diferită, care nu mai sunt interesați de vechile preocupări legate de edificarea națiunii, integrarea emigranților, casta eroică a pionierilor din kibutzuri sau de neliniștea legată de viitorul țării. Grijiile lor sunt mult mai prozaice: viața bună, vânarea fericirii, răsturnarea subiectelor considerate "sacre", deseori folosind un stil suprarealist, anarhic, iconoclast și, câteodată, nihilist. Ceea ce contează pentru acești scriitori nu sunt cauzele pentru care au suferit părinții lor, ci lucruri care îi preocupă pe colegii lor de la Paris, Londra sau New York. Cităm, printre acești scriitori, pe Yehoudit Katzir, Orly Castel-Blum, Etgar Keret, Irit Linor, Gadi Taub, Alex Epstein, Esty Hayim, etc., care pot fi calificați cu termenul destul de vag "generația post-sionistă".

Literatura israeliană este astăzi un creuzet unde scriitorii mai multor generații creează și publică - atât cei ai "generației Războiului de Independență", cât și cei ai "generației statului" continuă să scrie, cunoscând o nouă afirmare și coabitând cu noi talente care s-au lansat în ultimii ani. Romanele și nuvelele au un caracter original, în care realismul se apropie de suprarealism și impresionismul de simbolism. Se remarcă o mare varietate de stiluri, o căutare a formelor și un efort al renovării lingvistice, care este mai important decât renașterea limbii ebraice de acum 100 de ani. Subiectele abordate sunt ancorate în civilizația și cultura israeliană și ebraică. Evenimentele socio-politice care jalonează istoria marchează profund literatura israeliană. Cu toate acestea, ea depășește cu mult cadrul său geografic și istoric, chiar dacă, la prima vedere, pare foarte specifică.

Din peisajul literaturii israeliene contemporane nu trebuie omise scriitorii evrei originari din România, care continuă să publice în „dulcea limbă română”.

În cotidianul "Ultima oră" din Tel Aviv a apărut în luna februarie 2006 un comentariu intitulat *A locui într-o limbă - gânduri despre scriitorii români din Israel* - aparținând ziaristului și criticului literar **Răzvan Voncu**. Redau aici câteva din "gândurile" lui Răzvan Voncu: "Fenomenul literar românesc din Israel este unul excepțional, prin bogăția de formule și modalități"; - "Mi-s foarte dragi acești scriitori români care, departe de țară, se străduiesc, cu o temeinicie și încăpățănare care a caracterizat dintotdeauna harnica obște evreiască-românească, să păstreze viu spiritul limbii și al culturii române"; "Cred că nu este deloc

ușoară condiția scriitorului român în Israel"; "Pentru ceea ce fac întru cultivarea limbii și literaturii române (...) scriitorii români din Israel merită tot respectul și admirația noastră".

Asociația scriitorilor de limbă română nu este finanțată, cărțile apar datorită eforturilor bănești ale autorilor, iar activitățile se desfășoară cu ajutorul unor sponsorizări cu sume mici ale unor iubitori de literatură.

Dintre scriitorii evrei de origine română voi menționa mai jos câțiva dintre cei mai reprezentativi, adaugând și câteva date din biografia lor:

RADU COSAȘU - S-a născut la Bacău, în toamna lui 1930, sub numele originar Oscar Rohrllich, nume pe care-l va tematiza literar în mai multe nuvele și în două din ultimele sale cărți. Debutul literar și-l face în 1952, cu volumul de proză ostășească *Servim Republica Populară Română*, publicat la Editura Tineretului, primul semnat *Radu Costin*. După [23 august 1944](#), începe prin a fi un admirator sincer al socialismului real, pentru ca, după evenimentele din [Ungaria](#) din anul [1956](#), și mai cu seamă după "Primăvara de la Praga" ([1968](#)), să-și reconsidere ferm opțiunile. Autor al faimosului imperativ al "adevărului integral", cărțile lui sunt puse la index de către autorități și nu mai poate publica vreme de câțiva ani. Colaborează apoi la diverse reviste și publică numeroase volume de nuvele sau romane (v. ciclul *Supraviețuiri*). I se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul *Un august pe un bloc de gheață* ([1971](#)). După anul [1989](#), este co-fondator, alături de [Andrei Pleșu](#), [Tita Chiper](#) și [Zigu Ornea](#), al revistei de cultură *Dilema* (astăzi, *Dilema veche*) și colaborează la diverse alte publicații. Scrie povestiri cu un pronunțat caracter autobiografic, iar literatura sa are un filon eseistic foarte pronunțat.

SHAUL CARMEL - S-a născut la 6 iulie 1937 la Ștefănești, județul Botoșani. Alia în 1965 ("alia" = părăsirea țării pentru a se stabili în Israel). Este scriitor și publicist, vicepreședinte al *Uniunii Asociațiilor Scriitorilor din Israel*, secretar al *Asociației Scriitorilor Israelieni de limbă română*. A publicat 12 volume de poezie și proză, între 1956 și 1996. Poeziile sale au fost traduse în engleză, maghiară, olandeză, sârbă, idiş; are trei volume de antologie, traduse în ebraică, rusă și arabă. Coautor al volumului de interviuri *Pacea și-a ucis soldatul* (Ed. "Du Style" și Ed. Științifică, 1996), consacrat memoriei fostului premier israelian Yitzhak Rabin.

SANDU DAVID - S-a născut în 1923, la Târgoviște. Alia în 1944, după ce a fost în Transnistria (Vapniarka). Este autorul a șapte volume de poezie, traduse în 14 limbi (arabă, germană, spaniolă, maghiară, engleză, română ș.a.), toate scrise în ebraică, în perioada 1946-1997. Este laureat al Premiului "Acum" al *Societății Scriitorilor și Compozitorilor Israelieni*, președinte de onoare al *Uniunii Asociațiilor de Scriitori din Israel* și al *Pen-Clubului israelian*. În prezent, lucrează la antologia de poezie *În total* (cuprinzând 50 de ani de activitate în poezie).

VLAD SOLOMON - S-a născut la

27 iunie 1951 în București. Alia în 1970. A studiat trei ani la Facultatea de Teatru din Tel Aviv, secția regie; a absolvit cursurile Facultății de Stomatologie din București. Este membru al *Societății de hipnoză medicală din Israel* și al *Societății franceze de stomatologie psihosomatică*, profesor *Honoris Causa* al Universității Sorbona din Paris. În 1984 a publicat în colecția *Izvoare*, editată de *Asociația Scriitorilor de Limbă Română din Israel*, volumul de poezie *În noi e un cer mai adevărat*.

SONIA PALTY - S-a născut în 1928 în București. A absolvit Facultatea de Ziaristică din București. Alia în 1961. Este ziaristă și scriitoare israeliană de expresie română, autoare a cărții *Evrei, treceți Nistrul!* (Editura Papyrus, Tel Aviv, 1980), care a cunoscut trei ediții și a fost tradusă în Germania și Canada, beneficiind și de o versiune în ebraică, tipărită fiind și de Editura Cartea Românească, din București. În 1998, i-a apărut la Editura Papyrus, din Tel Aviv, volumul *Și astăzi, și mâine, mereu*.

ANDREI STRIHAN - S-a născut la 13 aprilie 1924 la Roman. A studiat la A.S.E. și Facultatea de filosofie a Universității București. Alia în 1977. Este profesor la Facultatea de Belle Arte a Universității din Tel Aviv. Dintre cărțile sale, menționăm: *O aventură estetică cu Teodor Mazilu* (Editura Științifică, 1972), *Contururi scenice* (Editura Eminescu, 1975), *Le pouvoir du comique* (1979, Tel Aviv). Este președintele *Asociației Scriitorilor Israelieni de Limbă Română*, membru al *Federației Internaționale de Teatru*.

SERGIU LEVIN - S-a născut la 27 ianuarie 1928, în București. A absolvit Facultatea de Medicină din Timișoara. Și-a dat doctoratul în științe medicale la Facultatea de Medicină din București. Alia în 1984. Este autor de articole științifice, comunicări, coautor de manuale de specialitate în domeniul imunologiei și epidemiologiei bolilor infecțioase. Este autor de piese de teatru, eseuri, cronici literare, membru în comitetul de conducere a *Asociației Scriitorilor Israelieni de limbă română*, redactor șef al revistei *Izvoare* a acestei *Asociații*.

VIRGIL DUDA - Romancier, născut la Bârlad, la 25 februarie 1939. Absolvent al Facultății de Drept din București (1960). Redactor de scenarii și producător delegat la Studioul Cinematografic București (1961-1970). Alia în Israel 1988. Redactor la ziarul *Viața noastră* din Tel Aviv, în prezent redactor la ziarul *Ultima oră*. Dintre cărțile publicate amintim : *Povestiri din provincie* (1967), *Catedrala* (1969), *Anchetatorul penal* (1972), *Deruta* (1973), *Al doilea pasaj* (1976), *Cora* (1967), *Măștile* (1979), *Războiul amintirilor* (1981) și *România, sfârșit de Decembrie* (1994). **Premii primite** : 1979 - Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1981; Uniunii Scriitorilor din România, 1993 - Premiul Organizației Sioniste Mondiale (pentru întreaga operă), 1994 - Premiul Clubului Arcadia din Tel Aviv, 2001 - Premiul Sion.

Nazareth Elit, Israel
20 mai 2006